

تأثیر فضای مجازی بر زندگی قرآنی

چکیده:

موضوع این مقاله تأثیر فضای مجازی بر زندگی قرآنی می باشد که با هدف اطلاع رسانی و ایجاد زندگی بر مبنای اصیل قرآنی- اسلامی جمع آوری شده است. اما زندگی قرآنی در اصل زندگی ای است که در آن تمام محور های آن به یک محور اصلی یعنی خداوند برسد. مهمترین نکته در زندگی قرآنی توجه داشتن به خداوند و رضای اوست. از آنجا که امروزه بشر به سمت استفاده از فضاهای مجازی رفته و ناگزیر از استفاده از آن است. برآن شدیم تا امکان استفاده از این ابزار برای زندگی قرآنی و تأثیرات این فضا بر بنیان این نوع زندگی مورد بررسی قرار دهیم.

چنانکه یکی از تأثیرات مثبت آن، استفاده از رسانه به مثابه ابزاری برای انتقال پیام از سوی دین است. چرا که رسانه‌ها، در مادی گرایانه‌ترین تفسیر، خود را ابزار بی طرفی برای انتقال هر پیامی می‌دانند که دین هم از جمله آن‌هاست.

امروزه شاهد آن هستیم که بسیاری از جوانان به سمت استفاده‌های نادرست از فضای مجازی سوق پیدا کرده‌اند.

لذا اگر بتوان تک تک رفتارها را براساس آیات قرآن و مبنای دینی و اسلامی مان عمل کرد، در آن زمان است که می‌توانیم پله‌های ترقی را در جامعه طی کرده و به کمال برسیم.

کلید واژه: اسلام، فضای مجازی، زندگی قرآنی، آسیب شناسی.

طرح بحث

تعریف دقیق زندگی قرآنی دشوار است زیرا در جوامع گوناگون هر کس تعریفی از آن ارائه داده است. اما زندگی قرآنی در اصل زندگی ای است که در آن تمام محور های آن به یک محور اصلی یعنی خداوند برسد. مهمترین نکته در زندگی قرآنی توجه داشتن به خداوند و رضای اوست. چنان که قرآن جامع تمام نیازهای بشر از حضرت خاتم (صلی الله علیه و آله و سلم) تا آیندگان است.

در قرآن واژه ی بیت به معنای خانه ، هفتاد و یک بار با مشتقات آن در صیغه های بیت و جمع آن بیوت در قرآن کریم آمده است. این کلمات در دوازده مورد با مصداق بیت الله، یعنی کعبه (خانه خدا)، دو مورد برای بیت عتیق، دومورد بیت معمور و باقی به معنای خانه همان محیط مخصوص زندگی خانواده، آمده است. با نظر به آیات الهی و پرداختن آیات متعددی در قرآن به کلمه بیت، چنین به دست می آید که این مکان مسقف محدود که محل اجتماع و زیست جمعی بشر و اولین محیط رشد و پرورش معنوی است، مورد عنایت حق بوده و بر حسب کارایی و جایگاهش در حیات انسانی، از اهمیت بسزایی برخوردار است.

امروز، بشر به سمت استفاده از فضاهای مجازی رفته و ناگزیر از استفاده از آن است. شاید استفاده ای که هم سود هایی دارد و هم ضرر هایی. درست است که بسیاری از افراد از این ابزار برای سهولت زندگی و بهینه سازی وقت خود استفاده می کند.

اما طبیعی است که فضای مجازی مضراتی هم داشته باشد و این مضرات مانند تمام وسیله هایی است که در خدمت انسان قرار می گیرد. هر وسیله ای که انسان جهت بهبودی و سودمندی از آن استفاده کند بدون شک استفاده مضر می خواهد داشت و فضای مجازی از این امر استثناء نیست.

بنابراین فضای مجازی به همان اندازه که می تواند برای دین و پیشبرد دین توسط دینداران سودمند باشد می تواند به جهت وجود مطالبی غیر صحیح و غیر وارد بر دین برای برخی افراد



گمراه کننده باشد. با این وجود می‌توان گفت فضای مجازی در زندگی انسان رخنه کرده است و وجود دارد و هیچ راه فراری از آن وجود ندارد.

امروزه شاهد آن هستیم که بسیاری از جوانان به سمت استفاده‌های نادرست از فضای مجازی سوق پیدا کرده‌اند. استفاده از فیلم‌هایی که به راحتی و بدون هیچ هزینه‌ای در دسترس آنان است و همچنین قابلیت پنهان کردن هویت مشکلاتی از قبیل شکسته شدن حریم خانواده و ارتباطات نامشروع را باعث شده است.

متأسفانه سایت‌های مستهجن با ترویج انواع بی‌بندوباری‌های اخلاقی با هدف قبح زدایی از محرمات دینی، ترویج فساد در جامعه، سست کردن بنیان‌های اعتقادی و فروپاشی اساسی خانواده، به خاطر پیشبرد اهداف ناتوی فرهنگی به فعالیت خود ادامه می‌دهند تا اینکه اساس و بنیان جامعه را متزلزل سازند. شاید نگاهی گذرا به برخی از حوادث تلخ جراید، بتواند گوشه‌ای از این هجمه سنگین مجازی را به نمایش بگذارد که یکی از نتایج تلخ آن زنا با محارم است.

هدف کلی این تحقیق تعریف و تبیین فضای مجازی و بررسی تأثیرات آن بر زندگی قرآنی است و همچنین به بررسی تأثیرات مثبت و شناخت آسیب‌های آن پرداخته می‌شود و در پایان سعی می‌شود با بیان راهکارهایی برای آن فضای خانواده را به شکلی آماده کنیم که دیگر شاهد مشکلاتی از آن دست نباشیم.

در اینجا سوال اصلی مطرح می‌شود که نقش فضای مجازی در زندگی قرآنی چیست؟

آیا این نوع فضاها تأثیرات مثبتی بر روی این نوع زندگی دارند؟

آسیب‌هایی که استفاده از این فضاها بر زندگی قرآنی دارد چیست؟

آیا راهکارهایی برای حل این مشکلات وجود دارد؟

در مورد پیشینه این موضوع تحقیقاتی قبلاً صورت گرفته از جمله، تعامل دین و رسانه از دیدگاه حقوق (اسماعیلی، ۱۳۸۳، شماره ۲۱) که به موضوعاتی چون ارزش‌های حاکم بر فضای مجازی و وارد کنندگان این فرهنگ‌ها پرداخته ولی اینها پاسخ‌گوی هدف ما نبود.

به همین دلیل از مقاله پنج گزارش از وضعیت عفت عمومی در ایران و جهان؛ گمشده‌ای در همه عالم به نام عفت: گزارش اول: چراغ قرمز اخلاق در فضای مجازی؛ غفلت و مرگ آبرو (مجله



پویا، ۱۳۸۹، شماره ۱۸) که در مورد آسیب‌های منفی فضای مجازی بر ارزشهای حاکم بر خانواده در آن بحث به میان آمده بود و همچنین از کتاب برخورد شایسته با جوانان در آیینی نگاه رهبری (خامنه‌ای، ۱۳۸۰) که در راستای سخنان مقام معظم رهبری در جمع دانشجویان مبنی بر سبک زندگی ایرانی - اسلامی سخن به میان آورده بود استفاده شده است.

الف. تأثیرات مثبت فضای مجازی بر زندگی قرآنی

امام صادق (علیه السلام) می فرمایند:

«فرهنگ دینی و قرآنی این است که به دنبال بهترها باشیم» (شبر، بی تا، ص ۱۴۵)

در حال حاضر فضای مجازی ابزاری است که می‌تواند بهترین‌ها را برای نشر و ترویج اندیشه اسلامی بیاورد.

رسانه مانند بلندگویی است که صدای دین را به دیگران می‌رساند و از این باب است که دین برای آن احترام قائل است. اهتمام همه ادیان بشری و الهی به تشریح آیین‌ها و عبادت‌های جمعی، گفتن و شنیدن پندها و درس‌های مورد نظر، ترویج ساخت، توسعه و آبادانی مکان‌های مذهبی، تشویق به قرائت «کتاب مقدس» و آموزش آن، نمونه‌هایی از علاقه دین به بهره‌مندی از توانایی رسانه‌های سنتی است که می‌تواند در رسانه‌های جدید نیز مصداق یابد.

مرحوم استاد شهید مرتضی مطهری، نه تنها استفاده از رسانه‌های جدید را ممکن، بلکه ضروری می‌داند و معتقد است:

«وسایل هدایت هر زمانی مخصوص خود آن زمان است.» (مطهری، بی تا، ص ۱۶۷)

بنابراین برای ایجاد ارتباط با نسل نو چاره‌ای جز بهره‌مندی از وسایل و شیوه‌های نو وجود ندارد. با همین تحلیل است که باید گفت «علت اختلاف معجزات پیغمبران این بوده که وسیله هدایت مردم در هر زمانی متفاوت است و ... هر پیغمبری معجزه‌ای که به کار می‌برده متناسب بوده با عصر و زمان خودش» (مطهری، بی تا، ص ۱۷۱)



بنابراین استفاده از رسانه به مثابه ابزاری برای انتقال پیام از سوی دین طبیعی است و از این جهت منع اصولی وجود ندارد؛ چرا که رسانه‌ها، در مادی گرایانه‌ترین تفسیر، خود را ابزار بی طرفی برای انتقال هر پیامی می‌دانند که دین هم از جمله آنهاست.

البته در مقررات بین‌المللی موجود که عمدتاً ادعا می‌شود بر مبنای بی طرفی ذاتی رسانه‌ها تنظیم و تدوین شده‌اند، برای انتقال پیام‌های دینی هم مانند سایر پیام‌ها، ضوابط و محدودیت‌هایی پیش‌بینی شده است.

لازم به ذکر است که دین، نه تنها از رسانه برای اشاعه ارزشهای مورد تایید خود بهره می‌برد، بلکه بر دیگر کارکردهای رسانه و شیوه رفتار آن هم تأثیر می‌گذارد. میزان این تأثیر به قلمرو نفوذ دین و حوزه‌ای بستگی دارد که دین برای مداخله و صدور حکم خود را صالح می‌داند. بنابراین دینی که خود را مسئول تنظیم همه بخش‌های زندگی فردی و اجتماعی بشر می‌داند، به خود حق می‌دهد (یا برای خود وظیفه قائل است) که در همه عرصه‌های کار رسانه‌ای دارای قواعد ارشادی یا الزامی باشد. (اسماعیلی، بی‌تا، ص ۳۴)

تأثیر دیگر را باید با توجه به سهمی که رسانه‌های دیجیتال در زمینه گسترش فرایند «زنانه شدن» دارند بررسی کرد و زنانه شدن به فرایند گسترش کمی و کیفی حضور، نقش و تأثیر زنان و خواست‌ها، علایق و ویژگی‌های آنها در ابعاد و زمینه‌های مختلف حیات اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی جامعه معاصر گفته می‌شود.

اینترنت به اشکال مختلف به گسترش حضور زنان ایرانی در جامعه کمک کرده است. شاید مروری بر فهرست و تعداد وب سایتها و وبلاگهای زنان ایرانی، وب سایت‌هایی که مختص مسائل زنان است، وب سایت‌هایی که زنان ایرانی از طریق آنها فعالیت‌های تجاری، اجتماعی و سیاسی می‌کنند و وب سایت‌هایی که به معرفی محصولات فکری و اجتماعی زنان ایرانی اختصاص دارد، بتواند بخشی از گستردگی نقش اینترنت در فرایند زنانه شدن را نشان دهد.

فعالاً چنین آماری در دسترس نیست ولی به سهولت می‌توان انبوه و بزرگی حجم این وب سایت‌ها و وبلاگ‌ها را با مختصر جست‌وجو مشاهده کرد. (فاضلی، بی‌تا، ص ۴۱)



سبک زندگی اسلامی - ایرانی که مقام معظم رهبری در دیدار با دانشجویان استان خراسان شمالی مطرح کردند، همان مسئله‌ای است که باید در فضای مجازی نسبت به آن توجه داشته باشیم. به این معنی، کاربرانی که در زندگی حقیقی خود توانسته‌اند این سبک را اجرایی کنند، قطعاً در فضای مجازی می‌توانند مروج و مبلغ این سبک باشند.

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای در سخنرانی‌شان با دانشجویان استان خراسان شمالی، یکی از ابعاد پیشرفت با مفهوم اسلامی را عبارت از سبک زندگی کردن، رفتار اجتماعی، شیوه زیستن دانستند و فرمودند: این‌ها عبارت‌اخرای یکدیگر است، این یک بُعد مهم است.

ایشان تصریح کردند: ما اگر از منظر معنویت نگاه کنیم که هدف انسان، رستگاری و فلاح و نجات است - باید به سبک زندگی اهمیت دهیم؛ اگر به معنویت و رستگاری معنوی اعتقادی هم نداشته باشیم، برای زندگی راحت، زندگی برخوردار از امنیت روانی و اخلاقی، بازپرداختن به سبک زندگی مهم است. بنابراین مسئله، مسئله اساسی و مهمی است. (خامنه‌ای، بی‌تا، ص ۲۷)

اگر دقتی بر فرمایشات مقام معظم رهبری داشته باشیم، متوجه خواهیم شد که منظور از سبک زندگی، رفتار اجتماعی و شیوه زیستن در همه عرصه‌ها از جمله اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی و از همه مهمتر نظام خانواده است. به گونه‌ای که شیوه زندگی در همه این عرصه‌ها براساس مبانی دینی و قرآنی است.

ب. آسیب‌شناسی

خانواده بنیادی‌ترین نهاد اجتماعی است که سلامت یا بیماری آن می‌تواند تأثیرات عمیق و همه‌جانبه‌ای بر ابعاد گوناگون حیات اجتماعی داشته باشد. نهاد خانواده یکی از عوامل مؤثر و تعیین کننده در زندگی اجتماعی فرد به شمار می‌رود و بدون وجود سازمان خانواده تداوم جوامع بشری آن امکان‌پذیر نیست تضعیف و کم‌رنگ شدن کارکردهای آن به بروز بحران‌های عمیقی هم چون انحرافات، آسیب‌ها و مشکلات اجتماعی و فرهنگی در جوامع شده است. در مباحث آسیب‌شناختی نهاد خانواده، یکی از محورهای مهم بررسی آسیب‌های ناشی از تحولات خانواده است.



تحولاتی که خود منشأ بروز دگرگونی‌هایی عمیق و اساسی در نوع روابط و ارزش‌های خانوادگی می‌باشند. بسیاری از این تحولات و دگرگونی‌ها از بیرون، بر خانواده تحمیل می‌شود.

ارزش‌ها و اصول اخلاقی دینی حاکم بر خانواده در فضای مجازی تعریف و تبیین متفاوتی با دنیای واقعی دارد و این فرهنگ، گاهی مخالف با آن چیزی است که اسلام به پدران، مادران و فرزندان در روابط و حقوق خود بر یکدیگر توصیه کرده است.

یکی از آسیب‌های رایج در اکثر افرادی که از فضای مجازی استفاده می‌کنند صرف وقت بسیار و در نتیجه غفلت است و گاهی این تفکر نادرست که این‌گونه استفاده را امری مهم و نافع می‌دانند، به این موضوع دامن می‌زند.

امام علی (علیه‌السلام) این امر را از صفات گمراهان می‌خواند و می‌فرماید:

«غفلت زدگان از آنچه به عنوان مطلوب دریافته بودند سودی نبردند و از آن امور که خود را

نیازمند آن‌ها می‌دانستند به نفعی نرسیدند.» (نهج‌البلاغه، بی تا ص ۴۴۵)

اینترنت در دنیای امروز فرهنگ مخصوص به خود را ایجاد کرده چنان‌که ارزش‌گرا بودن رسانه‌ها را نمی‌توان تجاوز به حق‌گزینشگری مخاطبان تلقی کرد؛ زیرا صاحبان رسانه‌ها نیز، همانند مخاطبان، حق دارند برای اشاعه و انتشار افکار و اطلاعات مورد قبول خود تلاش نمایند. مخاطبان نیز از حق‌گزینشگری خود با گزینش رسانه‌های مورد علاقه و رضایت خویش استفاده می‌کنند و به این ترتیب هم مالکان رسانه‌ها و هم آنان از حقوق قانونی خویش بهره‌مند می‌شوند؛ بدون آنکه به حق‌دیگری تجاوز کرده باشند.

در عمل نیز چنین است و نه تنها اصحاب رسانه‌ها برای جهت‌دهی خاص به افکار عمومی و هدایت آن در مسیر دلخواه تردیدی به خود راه نمی‌دهند که مخاطبان نیز ایفای چنین نقشی را برای آنان پذیرفته‌اند.

بنابراین هدفمند بودن فعالیت‌های خبری و رسانه‌ای و تلاش آن‌ها برای ایجاد نظام فکری و ارزشی خاص، موضوعی نا آشنا با علوم ارتباطات نیست. در حالی که بدون تردید بزرگ‌ترین بنگاه‌های اطلاع‌رسانی دنیا در انحصار کانون‌های قدرت استعماری است و از هیچ فرصتی برای



بهره‌برداری از آن‌ها در راه انتشار و اشاعه فرهنگ و ارزش‌های مورد قبول خود چشم‌پوشی نمی‌کند. (اسماعیلی، بی تا ص ۳۴)

چنان‌که امروزه فرهنگ غربی در بین خانواده‌ها و اعضای آن از جمله جوانان رواج چشم‌گیری داشته است و کم‌کم زندگی‌ها را از آن سبک سنتی و صمیمی خارج و به سبک‌های مدرن و خشن سوق داده است.

حال که برای ما روشن شده است در پشت پرده رسانه‌هایی مانند اینترنت تفکراتی جهت ایجاد الگوهای دلخواه خود از جمله سبک زندگی آمریکایی وجود دارد و خانواده‌ها را به سمت خود جذب می‌کند بهتر است بدانیم که اولیای دین همواره در زندگی خویش به دو اصل اهمیت پیروی از الگوی شخصیتی و رفتاری و اعتبار آن توجه داشته و بر همین اساس، مردم را به پیروی از الگوهای مناسب دعوت کرده‌اند. یکی از این الگوهای مناسب رفتاری از دیدگاه قرآن، حضرت ابراهیم (علیه السلام) است.

افزون بر وی، خداوند در قرآن کریم، به افراد اعلام می‌کند که پیامبر اعظم (علیه السلام)، الگویی نیکو برای پیروی است. امام علی (علیه السلام) که از نزدیک، شاهد همه رفتارها و شیوه‌های زندگی رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) بود، ایشان را بهترین سرمشق می‌داند که همگان را برای همانند سازی کافی است. بر اساس آیات قرآن، پیامبر اعظم (صلی الله علیه و آله و سلم) و خانواده او، ویژگی‌های شخصیتی و رفتاری بسیار مناسبی داشته که به دور از هرگونه نابهنجاری رفتاری، شخصیتی و اخلاقی می‌باشند.

حال با توجه به این که جای چنین الگوهایی در زندگی ما خالی است می‌توان پرسید که چگونه و با چه روندی الگوهای نامناسب غربی جایگزین الگوهای اسلامی و قرآنی شده‌اند؟

متأسفانه امروز یکی از معضلات اساسی اینترنت در کشور رواج روزافزون سایت‌های ضد اخلاقی و مستهجن فارسی زبان است که حتی فیلترینگ در برابر آنان کاربرد چندانی ندارد و مسئولان این سایت‌ها، با استفاده از نرم‌افزارهای مختلف و برنامه‌نویسی فیلترشکن‌های متعدد، عملاً فیلترینگ را دور می‌زدند.



با توجه به استفاده برخی از زوج‌ها از این سایت‌ها می‌توان گفت، سایت‌های غیراخلاقی، پایبندی به عشق و زندگی مشترک را از بین می‌برد، به نحوی که امروز شاهد هستیم در دادگاه‌ها، پرونده‌هایی در حال بررسی است که به علت بالا رفتن توقعات جنسی هریک از طرفین به علت دیدن این سایت‌ها، کارشان به اینجا کشیده شده و زندگی‌شان در مرز نابودی قرار گرفته است. در صورتی که اگر قرآن سر لوحه‌ی زندگی ما باشد شاهد بروز چنین مشکلاتی نخواهیم بود.

واژه سکن به معنای هر چیزی است که انسان به وسیله‌ی آن تسکین یابد. (راغب اصفهانی، بی تا ص ۱۲۷) انسان علاوه بر نیاز به سکونت در خانه، به محلی برای تسکین آلام روحی، رها شدن از برخی قیودات اجتماعی، استراحت به نحو دلخواه، خلوت کردن و راز و نیاز با خدا و محرمان نیاز دارد. اگر خانه تأمین‌کننده این نیازها نباشد، مسکن نخواهد بود.

همچنین فضای مجازی مفری است برای کسانی که از مشکلات روان رنج می‌برند و دچار تشویش، افسردگی و عدم اعتماد به نفس هستند. تکیه بیش از حد به استفاده از اینترنت، منشأ ایجاد اختلالاتی نظیر اعتیاد اینترنتی، افزایش اضطراب، منفی کاری، پنهان کاری، اختلال در فعالیت‌های زندگی، جدایی از جامعه می‌شود.

برخی از محققان عواملی را که موجب اعتیاد به این فضاها می‌شود چنین بیان می‌کنند:

نارضایتی فرد از زندگی که دعوای خانوادگی نیز جزئی از آن است یکی از این عوامل به شمار می‌رود.

مشکلات کاری، عدم امنیت، اضطراب، مشکلات مالی و زندگی محدود اجتماعی از موارد دیگری هستند.

این نوع اعتیاد شامل اعتیاد به چت روم‌ها، برقراری ارتباط تصویری به صورت آنلاین و خریدهای اینترنتی می‌شود. اعتیاد به فضاهای مجازی موجب تخریب سلامت، روابط، احساسات و نهایتاً روح و روان فرد می‌شود.

فریبندگی اینترنتی در محیط خانواده باعث از هم گسیختگی روابط زناشویی و روابط والدین فرزند گردیده است. افراد وابسته به اینترنت وقت کمتری از زندگی‌شان را به خانواده اختصاص می‌دهند و در عوض بیشتر اوقاتشان را در انزوا وقف کامپیوتر می‌کنند. اینترنت نقش گفتگو را



کم‌رنگ‌تر کرده است و زنگ خطر جدی را برای ارتباطات انسانی به صدا درآورده است. استفاده زیاد از اینترنت با پیوند ضعیف اجتماعی مرتبط است.

استفاده آسیب‌زا از اینترنت اغلب به نوعی زندگی اینترنتی منجر می‌شود که ممکن است فرد را به صورت کامل از زندگی واقعی و روابط فردی واقعی منزوی سازد و حتی در مقابل مشاهده ورود عوامل مخل جهان واقعی به جهان اینترنتی جبهه‌گیری شود. در بسیاری از محیط‌های اینترنتی، برخی از کاربران خودشان را گرفتار سبک زندگی اینترنتی می‌سازند به طوری که آن‌ها می‌خواهند زمان هر چه بیشتری را به اینترنت اختصاص دهند. این امر گاهی اوقات باعث می‌شود که زندگی شخصی خود را نادیده گرفته و از آن غفلت نماید...

یکی دیگر از عرصه‌های اجتماعی که تحت تأثیر دیجیتالی شدن قرار دارد، شبکه‌ی خویشاوندی است. رایانه‌ها، اینترنت و تلفن همراه در تمام سطوح روابط والدین و فرزندان، فرزندان با یکدیگر، خانواده و بستگان تأثیر می‌گذارد. امروز والدین و فرزندان بخش زیادی از وقت خود را به بازی‌های رایانه‌ای، گوش دادن یا تماشای سی‌دی‌ها، اینترنت (جست‌وجو در سیاست‌ها و وبلاگ‌ها SMS فرستادن، یا گفت‌وگو درباره این موضوعات و پیگیری نتایج و پیامدهای روابط اینترنتی اختصاص می‌دهند. در این شرایط مجال گفت‌وگو و تعامل گسترده بین والدین و فرزندان یا حتی فرزندان با یکدیگر به شدت کاهش می‌یابد.

علاوه بر این، پیوندها و تعاملات خویشاوندی مانند سر زدن به عمه‌ها، عموها، دایی‌ها و بستگان دور و نزدیک به شدت محدود می‌شود زیرا اعضای خانواده ترجیح می‌دهند اوقات فراغت را از طریق اینترنت و ابزارهای دیجیتال بگذرانند. از آنجا که اینترنت فضای اجتماعی بسیار گسترده‌ای برای افراد فراهم می‌کند تا بتوانند مطابق خواست و فردیت‌شان گزینه دلخواهشان را انتخاب کنند، دیگر تمایل چندانی به مراوده با خویشاوندانی که تنها پیوند خونی و نسبی عامل اصلی ارتباطشان است ندارند.

اینترنت و رسانه‌های دیجیتال بر ترجیحات ارزشی افراد تأثیر می‌گذارد و باعث می‌شود تا حدودی ارزش‌های فردگرایانه بر ارزش‌های اجتماع‌گرایانه غلبه پیدا کنند. در نتیجه فرزندان که آشنایی بیشتری با دنیای دیجیتال دارند، بیشتر تمایل دارند اوقاتشان را با دوستان، چت



کردن، SMS بازی، بازی‌های رایانه‌ای و امثال این‌ها بگذرانند تا به دیدار اقوام و خویشان بروند و به رسم سنت، صله‌ی ارحام به جای بیاورند (فاضلی، بی تا ص ۴۲)

این امر به مرور باعث سرد شدن روابط خانوادگی و قطع روابط فامیلی می‌انجامد و افراد دیگر از در کنار هم بودن لذت نمی‌برند. در صورتی که یکی از مسائل مهمی که اسلام بسیار به آن پرداخته است مسئله صله‌رحم است:

«فهل عسیتم ان تولیتم ان تفسدوا فی الارض و تقطعوا ارحامکم» (محمد / ۲۲)

اگر از این دستورها، روی گردان شوید، جز این انتظار می‌رود که در زمین فساد و قطع پیوند خویشاوندی کنید.

استفهام که در این آیه آمده است برای تقریر می‌باشد یعنی البته از شما می‌آید که چون منصب امارت و حکومت بیاپید به سبب تکبر و تعظیم کثرت جاه و مقام در زمین فساد کنید و قطع ارحام نمایید چنانکه در زمان جاهلیت هم می‌کردید.

ارائه راهکار

حضور دین در فضای مجازی با برنامه‌ریزی مدون و منسجم وضعیت مطلوب است اما اگر قرار باشد از سمتی دیگر به حضور دین در فضای مجازی نگاه کنیم این حضور بدون برنامه‌ریزی نهادهای دینی هم امکان‌پذیر خواهد بود. چرا که استفاده دین‌داران یعنی حضور در این فضا و این حضور یعنی حضور دین در فضای مجازی بدون اینکه قرار باشد منبری، مجلسی و حتی چیز دیگری از مناسک و مظاهر دینی در این فضا حضور داشته باشد.

لذا با توجه به این که یکی از جنبه‌های اصلاح خانوادگی اهل بودن خانواده در مسیر دین و انسانیت است. خداوند در جریان داستان خانواده نوح می‌فرماید:

«قال یا نوح انه لیس من اهلک انه عمل غیر صالح فلا تسئلن ما لیس لک به علم و انی

اعظک ان تکون من الجاهلین» (هود/۴۶)



فرمود: ای نوح او از اهل تو نیست او عمل غیر صالحی است پس آنچه را از آن آگاه نیستی از من بخواه و من به تو اندرز می‌دهم تا از جاهلان نباشی.

امین الاسلام طبرسی در تفسیر مجمع‌البیان گفته‌اند: معنای اینکه او از خاندان تو نیست یعنی بر دین و آیین تو نیست و همان کفر باعث شد که از نظر حکم جزء خاندان نوح نباشد و این معنا مانند سخنی است که رسول خدا در مورد سلمان فرمود: السلیمان منا اهل البیت یعنی بر دین و آیین ماست. (طبرسی، بی تا جلد ۱۲، ص ۵)

مسئله‌ی اهل بودن خانواده در مسیر دین و انسانیت را می‌توان طوری در نظام خانواده گنجانده که اعضای خانواده را از آسیب‌های فضای مجازی مصون بدارد.

همچنین هر نوع رفتاری مانند برخورد زوجین با یکدیگر، احترام به والدین، حفظ حریم، کسب روزی حلال، احترام به حریم خصوصی افراد و هزاران مورد دیگر می‌تواند در قالب سبک زندگی قرآنی - مجازی قرار بگیرد. به عنوان مثال دستور قرآن کریم درباره آداب ورود به حریم خانوادگی و خصوصی به این صورت است که بر اساس آیه ۲۷ و ۲۸ سوره مبارکه نور باید برای ورود به حریم خصوصی افراد اجازه گرفت و با اطلاع و آمادگی آنان به محیط خصوصی قدم گذاشت. خداوند در این آیه می‌فرماید:

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْنِسُوا وَتَسَلِّمُوا عَلَىٰ أَهْلِهَا ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ، فَإِن لَّمْ تَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّىٰ يُؤْذَنَ لَكُمْ وَ إِن قِيلَ لَكُمْ ارْجِعُوا فَارْجِعُوا هُوَ أَزْكَىٰ لَكُمْ وَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ»

ای کسانی که ایمان آورده‌اید در خانه‌هایی غیر از خانه خود وارد نشوید تا اجازه بگیرید و بر اهل آن خانه سلام کنید، این برای شما بهتر است، شاید متذکر شوید و اگر کسی در آن نیافتید، داخل آن نشوید تا به شما اجازه داده شود و اگر گفته شود بازگردید، بازگردید که برای شما پاکیزه‌تر است و خداوند به آنچه انجام می‌دهید، آگاه است.

بزرگ‌ترین آفتی که می‌توان در این موضوع ایجاد شود، تبدیل شدن موضوع سبک زندگی قرآنی به یک شعار است که اگر این اتفاق رخ دهد، هرگز نمی‌توان به اهداف عالی دست یافت.



دست‌اندرکاران و مسئولان کشور باید عزمشان را جزم کنند و در اجرای این حکم تلاش مضاعفی داشته باشند. حکمی که مقام معظم رهبری بر مردم ایران صادر کرده‌اند تا همگان فارغ از سبک زندگی غربی به سبک زندگی قرآنی فکر کنند. سبک زندگی غربی متناسب روحیات انسان غربی و برآمده از تفکر پوچ‌گرا و سکولار است و به کار ملت ایران که با خون دل از دین و سرزمین خود حراست کرده‌اند، نمی‌آیند.

فضای مجازی هم مانند بازار سنتی است حال آن‌که در آن همه افراد هم خریدار هستند و هم فروشنده برخلاف بازار سنتی که در آن فرد یا خریدار است یا فروشنده. و در پایان با اشاره به شجره ممنوعه قرآن می‌توان گفت همه مردم در همه زمان‌ها شجره ممنوعه دارند که باید آن را به‌خوبی بشناسند تا از آسیب‌های آن در امان بمانند.



نتیجه بحث

با دقت در مطالبی که در این تحقیق گذشت، می‌توان دریافت که اگر تک‌تک رفتارهای زندگی بر اساس آیات قرآن و مبانی دینی و اسلامی عمل شود، در آن زمان است که می‌توان پله‌های ترقی را در جامعه طی کرد و به کمال رسید. آگاهی از تأثیرات مثبت و آسیب‌های فضای مجازی باعث می‌شود تا خانواده سعی کند تأثیرات مثبت آن را در زندگی هرچه پررنگ‌تر کرده و از آسیب‌های آن جلوگیری به عمل آورد تا زندگی قرآنی مورد تأیید خداوند را شکل دهد. زندگی که بر پایه‌ی احترام متقابل، حفظ حریم دیگران و محبت شکل می‌گیرد و به نحوی ما را از آن هنجارها دور می‌دارد.



منابع و مأخذ

*قرآن کریم، ترجمه محمدمهدی فولادوند، ۱۳۷۳، تهران: دارالقرآن الکریم، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.

*صحیفه سجادیه، ترجمه حسین انصاریان

*نهج البلاغه، ترجمه علی جعفری

۱. خامنه ای، سید علی، برخورد شایسته با جوانان در آینه ی نگاه رهبری، بی جا، موسسه فرهنگی قدر ولایت، ۱۳۸۰

۲. راغب اصفهانی، مفردات الفاظ القرآن، انتشارات مرتضوی، ۱۳۷۴

۳. شبر، عبدالله، ترجمه اخلاق، ترجمه محمدرضا جباریان، موسسه هجرت، بهار ۱۳۸۳

۴. طبرسی، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، بیروت، دارالاحیاء التراث العربی، ۱۳۷۹ق

۵. مطهری، مرتضی، مسئله حجاب، تهران: صدرا. ۱۳۶۸

مقاله ها

۱. اسماعیلی، محسن، تعامل دین و رسانه از دیدگاه حقوق، مجله پژوهشی دانشگاه امام

صادق (علیه السلام)، بهار ۱۳۸۳ - شماره ۲۱

۲. پنج گزارش از وضعیت عفت عمومی در ایران و جهان؛ گم‌شده‌ای در همه عالم به نام

عفت: گزارش اول: چراغ قرمز اخلاق در فضای مجازی؛ غفلت و مرگ آبرو، مجله پویا، پاییز

۱۳۸۹ - شماره ۱۸

۳. فاضلی، نعمت الله، دیجیتالی شدن به سبک ایرانی و ایرانی شدن به سبک دیجیتالی، مجله

رسانه، پاییز ۱۳۸۵ - شماره ۶۷

